

virtus atque doctrina átalakul perfecta humanitas-szá. A renaissance ott válik el igazán a középkortól, ahol megtörténik a nagy és elhatározó lépés a fogalomtól az élményhez. Itt jut szóhoz és kerül a középpontba az egyéniség, s a klasszikus kultúra nemcsak a megismerés forrása és az utánczás mintaképe, hanem a nemzeti föleszmélés és kiművelődés eszköze, etappja is lesz. S ezt a nemzeti öneszmélést segítette elő az antik kultúra mindenütt a humanizmus európai terjedésében, de főleg és elmélyülten Hellász a német neohumanizmus föllépésében. A humanizmus története mindenütt a tulajdon vérnek erőfeszítése, a hit és bátor igenlés a tulajdon erőben és a tulajdon alakítás lehetőségében.

A szép fejtegetés elolvasása közben azonban önkénytelenül fölmerül bennünk az a kérdés, hogy ez a renaissance óta diadalmas humanizmus, amely végérvényben csak perfekcionisztikus eszmény, vajjon valóban a művelődésnek az az iránytűje-e, amely korunkat még kielégítheti, s vajjon a mai nemzedék a maga új-kultúra szomjúzásában nem fordul-e lelkének legjobb erőivel inkább a humanitásnak amaz ethikai eszménye felé, aminőt a középkor alakított ki, s amely nem anthropológikus öncél, hanem híd a transzcendens felé. Ennek vizsgálata új tanulmány tárgya lehetne.

Prohászka Lajos.

Abel Faure: Enseignement et réalité. Paris, 1924. Librairie Stock. (K. 8-r., 99 l.) Ára 5 fr.

Címéből ítélve aligha gondolná valaki, hogy e könyvecske javarészen a francia középiskolai oktatásnak Bérard miniszter nevéhez kapcsolódó 1923-i újjászervezésével foglalkozik. Igen kemény bírálatot mond róla. Miután megállapítja egy rövid történeti visszapillantás során, hogy a legutóbbi évtizedek alatt egymást felváltó iskolaszervezeti és tantervmódosító próbálkozásokkal egyetlenegyszer sem sikerült a középiskolai kérdést megnyugtató módon és tartósan rendezni, kereken kijelenti, hogy ez a legújabb reform is rossz. Rossz azért, mert nem pedagógusok csinálták, hanem szakemberek, akik nem tartották szemük előtt, hogy a gyermek agyveleje olyan tűzhely, ahol tüzet kell gerjeszteni, nem pedig olyan edény, amelyet meg kell tölteni. Ezért a szerző meg is jósolja, hogy a legújabb reformnak is ugyanaz lesz a sorsa, mint elődeinek: hamarosan meg fog bukni.

Ismeretes dolog, hogy Bérard reformja az 1902-i újjászervezés alkalmával szűkebb térre korlátozott humanisztikus tanulmányok restaurálásának jegyében született meg: megszüntette a négy alsó osztályban a reáliskolának megfelelő latin nélküli ágazatot, egységes alsó tagozatot szervezett, melyben a latin nyelv tanulása minden tanulóra egyformán kötelező. Ennek folytán a reáliskolai ágazat feltolódott a három felső osztályba. A szerző logikátlannak mondja — méltán —, hogy ez az intézkedés a reáliskolai ágazatot választó tanulókkal a felső osztályokban abba hagyatja az alsó fokon megkezdett latinnyelvi

tanulmányokat, s azok helyett alaposabb képzést akar nekik adni a francia nyelvből, úgyhogy az új tanterv szerint az anyanyelvi tanulmányok nem minden, középiskolát végzett tanulóra nézve azonosak, ellenben a természettudományokat mindvégig és mindenkire nézve teljesen azonos tanterv szerint, azonos óraszámban tanítják. Faure más, észszerűbbnek vélt megoldást javasol. Minthogy vélekedése szerint az emberek szellemük irányát tekintve nagy általánosságban két csoportra oszlanak: humanisztikus, irodalmi hajlamúakra és a természettudományokhoz vonzódókra, ennél fogva kettős elágazást kell a középiskolában létesíteni és két különböző érettségit szervezni, mégpedig különböző jogosítással, bármily reakciónak és retrográdnak látszik ez a terv. Azonban az alsó tagozatnak teljesen egységesnek kell lennie, latin nélkül. A latin mellett és ellen már mindent elmondtak, az érvek és ellenérvek mérlegelése alapján nem lehet ezt a kérdést eldönteni. De van egy tagadhatatlan tény, melyen nem változtathat semmiféle intézkedés: a klasszikus tanulmányok mindinkább háttérbe szorúlnak, egyre több tért vesztenek. A főiskolai s a középfokú oktatás története kézzelfoghatóan igazolja ezt. Mindazonáltal nem az következik ebből, hogy ma száműzni kellene a tanulmányok közül a latin nyelvet, hanem csupán annyi, hogy a latin nélkül való egységes alapvetés után a második ciklusban (a felső osztályokban) kell a latint tanítani. Alkalmas módszerrel így is el lehet érni Faure szerint azt az eredményt, amelyet most elérnek. Látnivaló, hogy a francia pedagógus ugyanazt a felfogást propagálja, amelynek minálunk is voltak és vannak vallói, hogy t. i. helyesebb volna, ha a latint csupán a felső osztályokban tanítanák, ámbár a szakemberek a leánygimnáziumokban szerzett tapasztalatok alapján hevesen ellenzik ezt a megoldást.

A középiskolai reform behatóbb kritikája után a francia iskolaszervezet épületének nagy egészére is vet a radikális gondolkodású szerző egy futó pillantást. Akik nincsenek megelégedve a társadalomnak mai tagozódásával, azok tudvalevőleg támadni szokták az iskolarendszernek elemi, közép- és felsőfokú iskolákra való hármasszoros beosztását. Faure szociológiai megfontolás alapján egyelőre nem akar változtatni ezen a szervezeten, de az általános népműveltség fokozása érdekében lehetővé kívánná tenni, hogy az elemi iskola elvégzése után az is tovább tanulhasson, aki társadalmi okoknál fogva nem mehet a középiskolába. Minthogy pedig a népműveltség színvonalának emelése a tanítókon sarkallik, az alacsony képzettségük miatt ma általában lenézett tanítókat a szerző ki akarja emelni alantas helyzetükből, s a tanítóképzőket át szeretné formálni oly magasabbrendű pedagógiai intézetekké, amelyekbe érettségivel lehetne belépni.

Az ötletesen megírt könyvecskének a francia szellemről szóló utolsó fejezete csakúgy duzzad a nemzeti önértéztől, mely még most is azzal hízeleg önmagának, hogy a művelt népek szellemi munkásságában a jövőben is mindig a franciáé lesz a

vezető szerep, mert — úgymond — a francia szellem az egyetememes emberi léleknek legtökéletesebb kifejeződése. Íme, ha önmagáról van szó, a leghidegebb racionalizmus is nyomban elveszti józanságát!

Nagy J. Béla.

Psychologie de l'enfant. L'enfant entre quatre et sept ans. Par V. Rasmussen. Traduit du danois par *Mme E. Cornet*. Préface de *M. le prof. Harald Höfding*. Bibliothèque de philosophie contemporaine. Paris, 1924. Félix Alcan. VII + 220 l.

Rasmussen dán tanár franciára fordított könyvében 4—7 éves gyermekeinek testi és lelki fejlődését vázolja a gyermekek életéből följegyzett adatok alapján. Foglalkozik a gyermek testi fejlődésével. Rámutat arra, hogy miképen gondolkozik a gyermek az időről, a térről, az égitestekről, a születésről, növekvésről és az életről. Szól a gyermek vallási felfogásáról, rajzáról és képértéséről. A gyermek értelmességéről értekezve sorra veszi Binet tesztjeit, amelyeket gyermekein kipróbált, kimutatja a tesztek hiányait és alkalmasabb próbákat közöl az intelligencia megvizsgálására. Apró példákban bemutatja a gyermek gondolkozását, kétségeinek és kritikájának ébredését, megfigyelőképességének fejlődését, figyelmét, emlékezetét és képzeletét, érzelmi s akaratit világát és végre erkölcsét.

Rasmussen művében nem szánt mélyre, nem is ad új szempontokat, inkább csak igazolja gyermekei életéből följegyzett esetekkel azokat a megállapításokat, amelyeket főképen Meumann, W. Stern és Kerschensteiner tettek a század első két évtizedében megjelent munkáikban. A följegyzett gyermeki nyilatkozatok figyelemreméltó adatokat szolgáltatnak a gyermeki élet vizsgálatának.

Kenyeres Elemér.

VEGYES.

Harmadik Egyetemes Tanügyi Kongresszus. Egyrészt az idők haladása általában, másrészt és főként azok a szomorú rendkívüli körülmények, amelyek közé szegény hazánk a világháború szerencsétlen befejezése miatt jutott, bizonyára eléggé megmagyarázzák, hogy a magyar pedagógiai világban ismét felvetődött egy oly egyetemes magyar tanügyi kongresszus összehívásának eszméje, amelyen országunk legkülönbözőbb iskolanemeinek képviselői együtt tanácskoznának arról az életbevágó fontosságú kérdéstről: melyek a nevelésnek, ennek a ma különösképen nemzeti ügynek jelenlegi feladatai nálunk, és hogyan lehetne e feladatokat legjobban megoldani? A kongresszus Előkészítő Bizottsága az alábbi felhívással és tájékoztatással lép a magyar pedagógusok egyeteme elé:

Felhívás az 1927-ben megtartandó Harmadik Egyetemes Tanügyi Kongresszuson való részvételre.

Tisztelt Kartársak! Tanárok! Tanítók!

A magyar köznevelés nemzetfenntartó fontosságának tudatában fordulunk a magyar tanügy munkásaihoz, akiket közös élethivatásuk egy nagy táborban egyesít. Nem csupán azonos érdekek, de közös eszményeink is paran-